

Porin kaupungin rakennusvalvonta
Sofia Hannukainen
sofia.hannukainen@pori.fi

Viite Lausuntopyyntö 30.1.2023

Aihe Porin taidemuseon kunnostus- ja muutossuunnitelmat, päivätty 31.1.2023

Porin kaupungin rakennusvalvonta on pyytänyt Satakunnan Museolta lausuntoa koskien alun perin vuosina 1860–1864 tullilaitoksen vaaka- ja pakkahuoneeksi valmistuneen ja vuodesta 1981 Porin taidemuseona toimineen rakennuksen muutos- ja kunnostussuunnitelmia. Suunnitelmat liittyvät toisaalta rakennuksen peruskorjaukseen sekä sisätilojen käyttötarkoitusten muutoksiin, mutta myös vuonna 2021 tapahtuneen tulipalon vaurioiden korjaamiseen.

Taidemuseo sijoittuu Porissa valtakunnallisesti merkittävään Kivi-Porin rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY), joka on huomioitu myös tästä hieman poikkeavalla rajauksella maakunnallisesti merkittäväksi (Satakunnan rakennusperintö 2005). Satakunnan vaihemaakuntakaavassa 2 (2019) näitä sekä valtakunnallisesti että maakunnallisesti merkittäviä arvoalueita koskee yhteinen suunnittelumääräys: *Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon alueen kokonaisuus, erityispiirteet ja ominaisluonne siten, että edistetään niihin liittyvien arvojen säilymistä ja kehittämistä mukaan lukien avoimet viljelyalueet. Kaikista aluetta tai kohdetta koskevista suunnitelmista ja hankkeista, jotka oleellisesti muuttavat vallitsevia olosuhteita, tulee museoviranomaiselle varata mahdollisuus lausunnon antamiseen. Kohteen ja siihen olennaisesti kuuluvan lähiympäristön suunnittelussa on otettava huomioon kohteen kulttuuri-, maisema-, luonto- ja ympäristöarvot sekä huolehdittava, ettei toimenpiteillä ja hankkeilla vaaranneta tai heikennetä edellä mainittujen arvojen säilymistä.* Taidemuseo ympäristöineen on myös osa Porin kansallista kaupunkipuistoa

Kantakaupungin oikeusvaikutteisessa osayleiskaavassa (2007) taidemuseorakennukseen kohdistuu kohdemerkintä *Suojeltava rakennus*. Taidemuseon kiinteistö sijoittuu kaavassa sekä S-1 että SM-1 aluumerkintöjen sisälle. S-1 merkintään liittyy kaavamääräys: *Alue, jonka rakennus- ja kulttuurihistorialliset arvot tulee säilyttää kaupunkikuvassa.* SM-1-merkintään liittyy puolestaan määräys: *Alueen osa, jolla sijaitsee muinaismuistolain rauhoittamia*

kiinteitä muinaisjäännöksiä. Aluetta koskevista maankäyttösuunnitelmista tulee pyytää Museoviraston [Satakunnan Museon] lausunto.

Alueella on voimassa asemakaava vuodelta 1996, jossa tulli- ja pakkahuoneen rakennusta koskee suojelumääräys sr-13 eli *Rakennustaiteellisesti tai historiallisesti arvokas rakennus. Rakennuslain 135 §:n 1 momentin nojalla määrätään, että rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka turmelevat julkisivujen tai vesikattojen rakennustaiteellista tai historiallista arvoa.* Lisäksi vanhan Pakkahuoneenkadun alueelle on annettu määräys: *Alueen osa, jolla on käytettävä yhtenäistä päällystettä.* Muuri, jolla raatihuoneen piha on pengerrytetty, on merkitty määräyksellä SM eli: *Merkintä, jonka osoittamalla paikalla on kaupunkikuvallisesti tärkeä muuri, johon saa tehdä enintään kolme 170 cm levyistä aukkoa.*

Taidemuseosta on tehty rakennushistoriallinen selvitys vuonna 2022 (Vahanen Oy). Tämä lausunto nojaa osaltaan tämän selvityksen tuloksiin sekä kohteessa toteutettuihin rakennusinventointeihin.

Rakennuksen nykyinen runkomalli sekä ulkoasun uusrenessanssityyliset ominaispiirteet ovat pääosiltaan perua vuonna 1897 toteutetusta muutoksesta, jolloin rakennuksen runkoa levennettiin ja päätyosia korotettiin arkkitehti Gustaf Nyströmin suunnitelmien mukaan. Rakennusta korjattiin 1950-luvulla ja silloin mm. poistettiin koristeita julkisivuista (kattokaide ja kattoratsastajat). Vuonna 1961 rakennus peruskorjattiin, mutta tarkkaa tietoa ei ole tiedossa, mihin korjaukset kohdistuivat.

Keskustelut rakennuksen muuttamiseksi taidemuseoksi aloitettiin 1960-luvun loppupuolella, mutta vasta vuonna 1977 valmistuivat lopulliset arkkitehtien Gullichsen, Kairamo & Co. Oy:n laatimat suunnitelmat rakennuksen käyttötarkoituksen muutoksesta. Muutos taidemuseoksi valmistui vuonna 1981. Muutoksen yhteydessä talon sisätilat rakennettiin varsinkin rakennuksen keskiosassa käytännössä kokonaan uudelleen. Päätysiivissä säilyi joitakin 1800-luvun lopun tiloja, kuten vanha porrashuone sekä kantavia tiiliseiniä. Ylä- ja alapohjarakenteeksi tuli joko teräsbetoni tai teräsristikot (monitoimitila). Muutoksen yhteydessä ulkoasua pyrittiin palauttamaan vuoden 1897 muutosasuun lukuun ottamatta matalan osan ovi- ja ikkunarakenteita sekä joitakin koristeosia. Julkisivut kunnostettiin kokonaisuudessaan vuonna 1981. Pohjoisjulkisivun suurten oviaukkojen luukkujen tilalle ensimmäiseen kerrokseen asennettiin teräsrakenteiset ikkunat tai ikkunaovet ja isoon näyttelytilaan. Puitemalliin otettiin mitä ilmeisimmin mallia Gustaf Nyströmin itä- ja länsipäätyihin alun perin suunnittelemissa ristikarmi-

ikkunoista. Uudet ulko-ovet tehtiin teräsrunkoisina umpi- tai lasiovina ja pääsisäänkäynnin ylle tehtiin teräsrunkoinen sadekatos. Kaikki rakennuksen huonokuntoiset ikkunat ja luukut poistettiin ja uudet ikkunat tehtiin puusta vanhan mallin mukaan. Itäpäädyn iäkkäät puuikkunat kunnostettiin heloineen. Länsipäädyssä ei ollut tallella montakaan puuikkunaa aukoissa, ja ikkunat ja ikkuna penkit tehtiin uudestaan vanhan mallin mukaan. Nykyinen saumapeltikate sekä kattoikkunat liittyvät myös tähän muutosvaiheeseen.

Julkisivujen väriyksessä tavoiteltiin Gustaf Nyströmin suunnitelmissa esitettyä tilannetta, jossa julkisivun pystyaiheet olivat tummempia kuin seinäpinta. Tosin kaikissa säilyneissä vanhoissa valokuvissa rakennus on lähes yksivärinen, joten ei ole varmuutta, oliko rakennuksessa koskaan käytetty kahta eri sävyä. Nykyinen ulkoveritys on peräisin vuosina 2012–18 toteutetusta julkisivukorjauksesta.

Vuonna 2000 valmistui eteläpuolelle raatihuoneen pihan alle toteutettu museon laajennus, joka yhdistettiin alkuperäiseen museoon kahdella lasikäytävällä. Laajennuksen suunnitteli edelleen arkkitehti Kristian Gullichsen.

Lausuttavana olevissa Arkkitehtisuunnittelu Mikko Uotila Oy:n laatimissa muutossuunnitelmissa rakennuksen ulkoasuun kohdistuu seuraavia merkittävämpiä muutoksia: Pohjoisjulkisivulla kookkaat teräsrakenteiset ikkunat uusitaan nykyisen puitemallin mukaan. Julkisivun matalan osan länsipäästä nykyinen sisäänkäynti korvataan teräsikkunalla ja sen itäpuolelle toteutetaan uusi sisäänkäynti vastaavan mallisella katoksella kuin pääsisäänkäynnissäkin. Myös rakennuksen julkisivulla olevaan keskimmäiseen sisäänkäyntiin toteutetaan vastaava katos. Pääsisäänkäynnin tasannetta ja luiskaa laajennetaan. Rakennuksen länsipäädyssä sisäänkäynti uusitaan. Rakennuksen koko vesikate, kattoikkunat, jalkarännit jne. uusitaan nykyisen mallin mukaisesti. Pakkahuoneenkadun puoleiselle katonlapeelle tulee tekniikkaa peittämään näkösuojaritiliköt. Pakkahuoneenkadun puoleisen sivun tulipalossa vaurioituneen julkisivun länsiosan kolmikerrosrappaus uusitaan. Myös mukulakiveys uusitaan Pakkahuoneenkadun länsipäästä. Itä- ja länsipäädyissä julkisivua korjataan tarvittavilta osin.

Rakennuksen sisätiloissa tilojen käyttötarkoituksessa tapahtuu joitakin muutoksia, jotka vaikuttavat osaltaan myös joihinkin kulkuihin.

Satakunnan Museon kannanotto muutossuunnitelmiin

Satakunnan Museo pitää muutos- ja korjaussuunnitelmia perusteellisesti laadituiksi. Ulkoasuun kohdistuvista muutoksissa tulee huomioida rakennuksen alkuperäisten / 1800-luvun loppupuolen muutosvaiheen ominaispiirteiden lisäksi muutosvaihe taidemuseoksi. Tähän liittyvät etenkin julkisivujen kookkaat ikkunat, sisäänkäynnit sekä lisäksi mm. nykyinen vesikate kattoikkunoineen. Erityisesti nykyiset pohjoisjulkisivun ikkunat ajoittuvat ja liittyvät olennaisena osana 1970–80 lukujen vaihteen muutosvaiheeseen, ja ovat siten merkittävä ja huomioon otettava kerrostuma rakennuksen ulkoilmeessä. Nämä seikat onkin huomioitu suunnitelmissa kiitettävästi.

1970–80-lukujen muutokseen liittyvä nykyinen pääsisäänkäynti katoksineen sijoittuu itäpäädyn kaksikerroksisen osan ja rakennuksen keskiosan muodostaman vinkkelin kulmaukseen, jolloin se ei myöskään sijoitu erityisen näkyvälle paikalle. Julkisivulle suunniteltu uusi sisäänkäynti katoksineen sekä myös keskimmäisen sisäänkäynnin katos tulevat sijoittumaan näkyvämmälle paikalle, mutta pääsisäänkäynnin kanssa yhtenevä ulkoilme sekä katosten rakenteellisen keveys sulauttavat muutoksen olemassa olevaan julkisivuun. Kokonaisuudessaan julkisivulla toteutettavat sisäänkäynti- sekä niiden esteettömyyteen liittyvät parannukset ovat katsottavissa vaikutuksiltaan verrattain vähäisiksi ja toiminnan kannalta perustelluiksi.

Pohjoisjulkisivun ikkunat ja ovet on esitetty uusittaviksi ulkonäöltään vastaavina teräsrakenteisina perustuen nykyisten teräskarmien eristämättömyyteen ja siitä aiheutuviin jäätymis- ja huurtumisongelmiin. Samassa yhteydessä joudutaan uusimaan kyseisten aukkojen umpeen pellitetyt osuudet ja pääsisäänkäynnin katos. Esitetyillä ikkuna- ja ovivaihtoehdoilla toteutettuna niiden uusimisella ei ole huomattavaa vaikutusta rakennuksen ulkoasuun. Ikkuna- ja ovirakenteet voidaan toteuttaa suunnitellusti polttomaalattuina. Muut niihin liittyvät teräs- ja peltiosat tulee toteuttaa paikalla maalattuina samalla tummanvihreällä sävyllä.

Tulipalossa vahingoittuneen julkisivun korjaukset tulee tehdä kolmikerrosrappauksena edellisen julkisivukorjauksen työtapoja ja materiaalivalintoja noudattaen. Julkisivumaaleista tulee tehdä värimallit ennen lopullista maalaustyötä. Vaurioituneen luonnonkivisokkelin korjauksessa käytettävän

kivimateriaalin tulee olla väriltään ja kuvioltaan sekä pintastruktuuriltaan alkuperäistä vastaavaa.

Vesikate joudutaan uusimaan osittain tulipalossa syntyneiden vaurioiden vuoksi, mutta katteen ja yläpohjarakenteen osalla on ollut ongelmia muutenkin. Uusi kate tulee toteuttaa konesaumakatteena kiintein vedenhajaimin sinkitystä pellistä, joka myöhemmin maalataan mustaksi. Myös alipainetuulettimet ja muut katolle mahdollisesti tulevat asennukset tulee toteuttaa peltisinä. Katon eteläläppeelle on jo aiemmin sijoitettu talotekniikan laitteita. Nyt uusittavien laitteiden eteen tullaan asentamaan näkösuojaksi mustat säleiköt, jotka tulevat jonkin verran erottumaan Selim Palmgreninkadulle sekä Teatterinkadulle, mutta myös pehmentämään talotekniikan aiheuttamaa vaikutusta. Uusittavien kattoikkunoiden koko ja ulkoasu säilytetään ennallaan.

Lähtökohtaisesti sisätilamuutokset ovat katsottavissa verrattain vähäisiksi ja ne eivät tule vaikuttamaan rakennuksen iäkkäimpiin säilyneisiin tiloihin. Sisätilamuutoksissa tulee kuitenkin huomioida myös muutosvaiheen laadukas arkkitehtuuri, joka liittyy olennaisena osana rakennuksen käytön historiaan. Materiaalivalinnoissa tulee huomioida tämä muutosvaihe sekä sen arkkitehtuurin ominaispiirteet. Erityisen tärkeitä ovat yleisö- ja näyttelytilat, ja niissä tilavaikutelman kannalta oleellisia ovat lattia- ja sisäkattomateriaalit. Näyttelyhallissa keskeisimpänä tilana on pyrittävä välttämään merkittäviä muutoksia. Erityisesti hallin ikkunoiden peittämiseksi suunniteltava menetelmä tulee toteuttaa huomaamattomana siten, että sillä on mahdollisimman vähän vaikutusta yleiseen tilavaikutelmaan. Merkittävä tilankäyttölinen muutos tulee olemaan kahvilan ja sen keittiön palauttaminen entiselle paikalleen, minkä voidaan katsoa eheyttävän itäpäädyn alakerran tilajakoa.

Arkeologisen kulttuuriperinnön osalta Satakunnan Museolla ei ole hankkeesta huomautettavaa.

Satakunnan Museo

Museonjohtaja Johanna Jakomaa

Tutkija Olli Joukio

Rakennuskonservaattori Kalle Virtanen

Tiedoksi

Varsinais-Suomen ELY-keskus/kirjaamo, Päivi Valkama, Kirsti Virkki
Museovirasto/kirjaamo

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti Porin kaupungin asianhallintajärjestelmässä